

NÅGRA DAGAR EFTER den förödande jordbävningen i Haiti, 12 januari 2010, fick jag ett samtal på min mobil. Jag satt bakom ratten på en buss mellan Lycksele och Skellefteå, det var kväll, stjärnklart och mycket kallt. Granarna som framträdde i strålkastarskenet var nedtyngda av snö och framkallade en känsla av att färdas i en tunnel.

Rösten var inte svår att identifiera. Caroline Pacheo lärde jag känna redan när hon var en liten flicka. Nu ringde hon från staden Léogane, där jordbävningen hade haft sitt epicentrum.

– Här är allting förstört! ropade hon i telefonen. Vi har ingenstans att bo, vi har inga pengar. Kan du hjälpa oss?

Det var en märklig känsla att höra hennes röst, att för mitt inre försöka se och förstå, samtidigt som bussen rusade fram i den norrländska vinterkvällen i en fullständigt anorlunda miljö. Jag visste att jag snart måste åka tillbaka.

Nio månader senare kommer äntligen tillfället.

AV DE FÖRSTA intrycken på väg från flygplatsen, där gode vännen Peter Öström hämtat oss, är det några som kom-

mer att etsa sig fast i minnet. *För det första*, åsynen av alla husruinerna, till synes slumpvis utplacerade överallt – resultatet av en jordrörelse lika nyckfull och oförutsägbar som ett blixtnedslag. Gamla, redan tidigare fallfärdiga, hus står kvar, medan nybyggda strax intill kollapsat.

– En äkta haitisk jordbävning, säger Peter ironiskt, med anspelning på att i Haiti sker få saker enligt normal logik.

Ofta ligger de raserade husen så illa till i det tättbebyggda Potoprens, att inga maskiner kan ta sig fram. Återstår att riva för hand och låta langningskedjorna gå. Mer än en tredjedel av alla hus har förstörts, helt eller delvis.

För det andra, avsaknaden av ett omfattande och systematiskt återuppbyggnadsarbete. Jag kan inte upptäcka en enda grävmaskin, inte ett enda röjarlag. *För det tredje*, alla dessa tält, som ockuperar varje fri yta. Mer än ettusen tältläger sammanlagt, några gigantiska, andra bara en färgglad klunga i skiftande modeller: kupoltält, tunneltält, vanliga enkla sommartält. Eller bara en presenning spänd över en bädd, som räddats ur ruinerna.

När jordbävningen inträffade, klockan sju minuter i fem på eftermiddagen den 12 januari 2010, kom det som en chock och fullständig överraskning för praktiskt taget alla i Haiti – infödda såväl som utlänningar. 150 år är en avsevärd tid – så länge är det sedan en jordbävning drabbade Haiti. Men den gången klarade sig huvudstaden. Går man tillbaka ytterligare 90 år, var det senaste gången ett skalv slog mot Potoprens. Även då med stora förluster i människoliv.

– När marken började röra sig, ungefär som i en anime-rad skämtfilm, var det många som inte fattade vad det var fråga om, säger Peter medan han rattar sin terränggående bil på trånga och svårframkomliga smågator. På knappt fyrtio sekunder förändrades allt. En affärsbekant till mig hade personalfest för sina anställda på firman. Han gick ut för att ta sig en rök – då kom skalvet. När han vände sig om hade

han varken företag eller anställda kvar.

Sådana berättelser finns det i tusental och åter tusental. Epicentrum för skälvet låg ett par mil västerut, under staden Léogane, som mer eller mindre totalförstördes. Magnituden på jordbävningen uppgick ”bara” till 7.0, men ett par viktiga faktorer fick konsekvenserna att bli så omfattande; över 300 000 döda, tiotusentals lemlästade och skadade, över en miljon hemlösa. Epicentrum låg inte till havs, utan under tätbebyggt område. Och kanske än viktigare: i det fattiga Haiti har man byggt så enkelt och billigt som möjligt.

– Jordbävningen avslöjade ett gigantiskt byggfusks med cement och armering, fortsätter Peter. FN-högkvarteret rasade, liksom flera stora hotell, medan telefonbolaget Digi-cels nya höghus klarade sig helt utan skador. Jordbävningen har dragit fram i ett oöverskådligt zick-zackmönster.

DANIEL JULIEN MÖTER oss direkt ute på gården till härbärgets St. Joseph. Hans överarmar och axelparti ser nästan farligt explosiva ut. Men så hanterar han också en slägga från morgon till kväll, sex till sju dagar i veckan i huvudstaden Potoprens. Han är en av dem som för fyrtio kronor om dagen pulveriserar ruinerna efter skälvet, så att man ska kunna bygga upp någonting nytt igen. Ett handfast och extremt tungt arbete, i ett land som fortfarande nästan helt tycks sakna riktiga röjningsmaskiner.

Daniels historia är en av flera hundra tusen, alla mer eller mindre dramatiska och mättade med tragik: Hemmet, nära kustlinjen strax utanför Potoprens förstördes av jordbävningen och hans familj spolades ut i havet av den efterföljande flodvågen.

De senaste åren jag besökt Haiti har jag alltid bott på St. Joseph, beläget i utkanten av förorten Petyonvil, inte långt från den stora huvudgatan Delmas. St. Joseph är framförallt ett hem för före detta gatubarn, men också ett enkelt

• Daniel Julien bearbetar ruinerna efter härbärgets St. Joseph, som totalförstördes av jordbävningen. Nedan: lunchrast med en avokado.

och tryggt boende för utländska besökare, där det serveras utsökt haitisk mat.

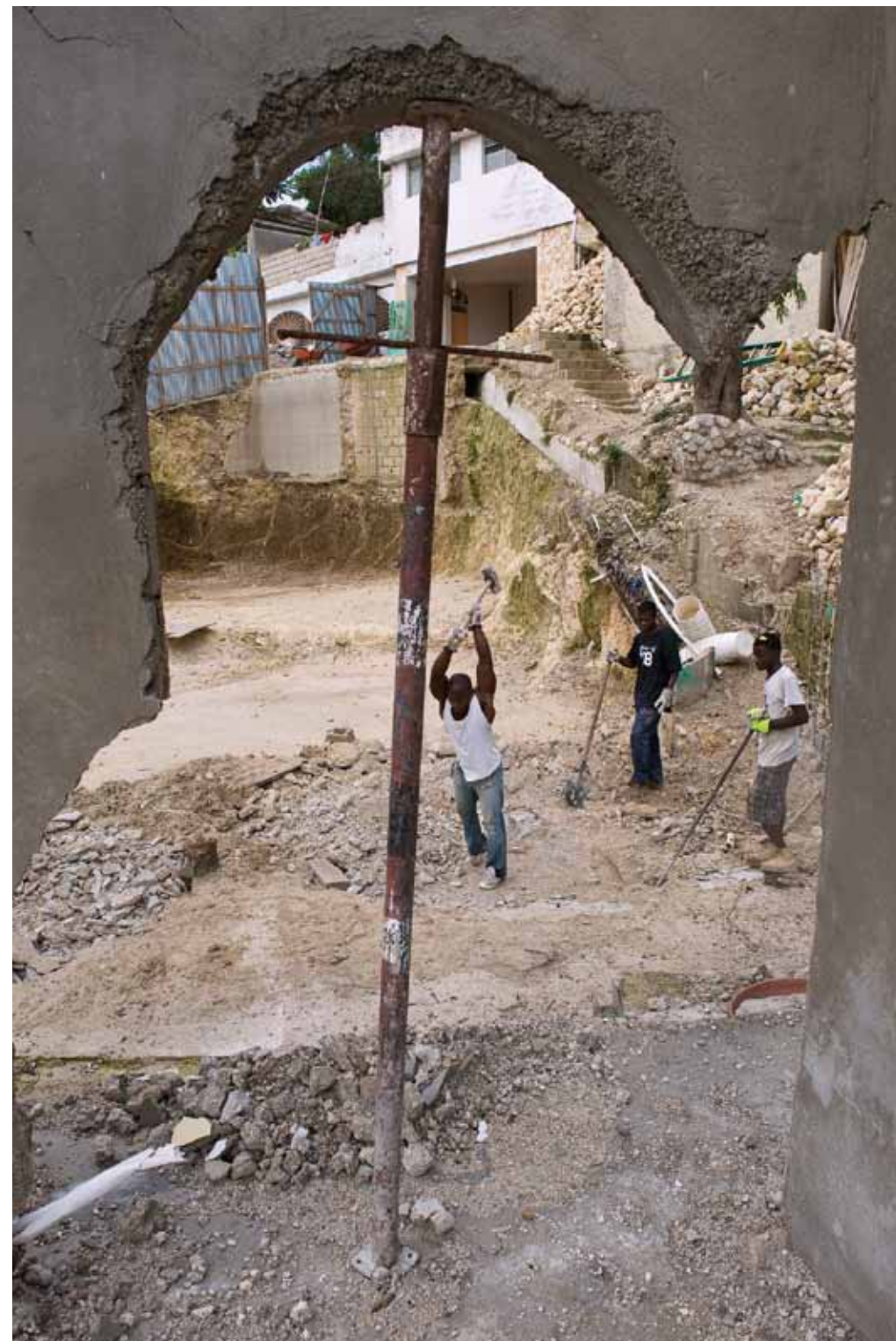
Med hjälp av donationer från framförallt olika kyrkoför-samlingar i USA och inkomster från organisationens egen, turnerande danstrupp, har Michael Geilenfeld och hans anhängare sedan 1985 byggt en imponerande anläggning, som fram till jordbävningen bestod av hela sju våningar. Det var lättare att expandera på höjden än på bredden i det synnerligen tätbebyggda området.

Den tolfte januari 2010, strax före skalvet, befann sig dansgruppens ledare och hemmets vice föreståndare, Bill, högst upp för att förbereda kvällsandakten. När han kände att huset höll på att störta samman, kastade han sig över järnräcket och ut i det okända. Han hade turen att landa på ett plåttak nedanför och sedan rutscha ner på ytterligare ett annat, innan allt blev stilla. Då existerade St. Joseph inte längre, allting var bara ruiner. Bill själv hade fått revbensfrakturer och ett nyckelben söndertrasat, men han levde. Och eftersom barnen i huset befunnit sig utomhus, på väg hem från skolan, omkom mirakulöst bara en person, en gäst från USA.

Nu har Michael lyckats förvärva huset intill, medan man pulveriserar det gamla och börjar det mödosamma återuppbyggnadsarbetet. Michael tar mig upp på en balkong och visar. Långt nedanför oss ser jag bara en stor grop, där ett gäng arbetare sliter med hacka och slägga för att få bort de sista husresterna. En av dem är Daniel Julien, som byggt upp en imponerande fysisk styrka på detta tunga arbete.

– Du ser huset intill, det ser nästan oskadat ut, säger Michael. Men det saknas en våning, som bara ”försvunnit”, tryckts ihop till ingenting. Där ligger två människor begravda, ett par. Så är det överallt, tusentals har aldrig kunnat grävas fram ur ruinerna.

Och Bill? Hur är det med honom?

– Bill är ute på turné i Kanada med dansgruppen. Han är återställd. Han hade tur, får man väl säga. Två plåttak mildrade hans fall.

Inom ett par år ska den nya byggnaden stå färdig. Jordbävningssäkrare än den förra. En arkitekt har redan ritningarna färdiga. Frågan är bara när det kommer ett nytt skalv, hur kraftigt det blir och vilken riktning det tar. Seismologerna varnar för att spänningarna i jordskorpan ännu inte är över för denna gång. Bara för någon vecka sedan förekom efterskalv.

– Vi kan göra bättre, men vi kan aldrig vara helt säkra, svarar Michael. Vad har vi för alternativ, egentligen?

VI HAR NÅGRA dagar på oss i Potoprens, en mänsklig häxkittel jag aldrig gillat, men ändå ett ofrånkomligt nav i det Haiti som kommit att ta en sådan stor plats i mitt liv. Trettio års resande, tre adoptivbarn och fyra böcker – så kan summeringen se ut. Därtill ett språk, en kultur och ett stort antal goda vänner.

Potoprens tar dig i ett järngrepp och släpper dig inte förrän du är långt därifrån. Men även här i myllret av människor, av ljud, dofter och synintryck finns det oaser och stillsamt välkomnande, privata rum. Även i de mest osannolika miljöer. En trång gränd, en dörr, ett litet rum. Doften av mat och röster fulla av skratt. Mänsklig samvaro. Fast ruinernas och tätlägrens Potoprens vet jag inte om jag någonsin kommer att vänja mig vid.

Ute vid Delmas dånar trafiken på som den alltid gjort. Vi plöjer oss fram mellan bilar och människor, upp mot Petyonvil. En ingång känns bekant:

–Är det inte här Tony Boursiquot jobbar?

Under många år har Tony varit platschef för svenska Hoppets Stjärna i Haiti. Själv har jag sedan lång tid tillbaka fadderbarn genom organisationen. Tony sitter på sitt kon-

tor och blir uppriktigt glad av att se oss. Han blev tidigt en viktig person för mig i mitt skrivande om Haiti. Hans djupa kunskaper om sitt land och hans ödmjuka hållning, gav mig en fungerande betraktningssvinkel, som jag håller fast vid ännu idag.

Tony har fullt upp. En stor del av organisationens skolor runtom i landet förstördes eller skadades av jordbävningen. Återuppbyggnaden pågår i takt med att insamlade medel strömmar till.

– Men vi är igång med skolverksamheten nästan överallt, även om skollokalerna bara består av tillfälliga skydd mot sol och regn.

Tony förlorade själv sin syster och ett syskonbarn i jordbävningen, när deras hem kollapsade. Förmodligen levde de en tid instängda i ruinerna, för när de återfanns, höll de varandra i händerna.

En kollega ifrån organisationen i Sverige, som är där för att dokumentera, visar bilder från byn Paillant, i bergen nära jordbävningens epicentrum. I Paillant bor mitt eget nuvarande fadderbarn, Dieuna Latorêt, och även pojken jag hade dessförinnan, men som nu gått ut skolan: Davidson David. Byn blev mycket hårt drabbad.

– Davidson David, ja, funderar kollegan. Jag undrar om jag inte har en bild på honom.

Efter en stund dyker ett foto upp på bildskärmen. Det visar hela Davidsons familj framför ruinerna till ett hus. – det hus jag själv suttit framför, när jag och dottern Edith hälsade på år 2000.

– De hade flyttat till Potoprens, men huset där förstördes av jordbävningen. När de kom tillbaka till Paillant upptäckte de att även det huset var borta. Det var då jag träffade dem och tog bilden, men sedan vet jag inte vart de tagit vägen någonstans.

När jag synar bilden lite närmare, ser jag att fadern i fa-

• Tony Boursiquot är platschef för Hoppets Stjärna i Haiti.

miljen, som jag kommer ihåg som en blygsam man, en fårad haitisk bonde, håller någonting i handen. Tonys kollega förstorar bilden och då upptäcker jag: det är min och Erlands bok Haiti – mot alla odds, som jag och Edith hade med oss som present år 2000. Den skymtar där, som en hälsning och en påminnelse: världen är liten. Vi hör ihop.

PÅ TORGET PLACE Saint-Pierre möter oss det första tältlägret. Vi går runt den välbekanta platsen och försöker skaffa oss en överblick. Varenda ledig yta tycks upptagen, men här och var finns små gångar in i gytret av tältdukar. Vi upptäcker en ung man med en tröja, som påminner om blåvitts matchdress, och en batteridrivna megafon över axeln. Han heter Richard Vladimir Louis och är 22 år. Han arbetar som volontär i lägret och ska hjälpa till att upprätthålla ordningen. Själv förlorade han bägge sina föräldrar i jordbävningen.

– De ligger fortfarande kvar i ruinerna, berättar han. Det finns ingen möjlighet att gräva fram dem. Vem ska bekosta det?

Han visar oss det tält där han själv bor. Ett litet kupoltält, som står i leran i utkanten av lägret. När han viker undan tältöppningen väller det ut moskitos. Därinne finns en madrass och ett lakan. Några fler ägodelar, förutom en trasig mobiltelefon, har han inte. I övrigt ger lägret intryck av att vara relativt välordnat; här finns en liten tältskola för de minsta barnen, en vattendepå, några duschkabiner och toaletter, så kallade bajamajor. Men man behöver inte någon livligare fantasi för att förstå att fyra toaletter för över ettusen familjer inte förslår särskilt långt.

Det är Läkare utan gränser som satt upp toaletterna och de töms också regelbundet. När Richard fortsätter att visa oss runt, upptäcker vi ett litet gatukök, en liten affär under en tältduk samt en laddningsstation för mobiltelefoner.

– Folk ansvarar själva för mathållningen, säger Richard.

• Richard Louis är volontär i tältlägret Place Saint-Pierre. Han bor själv i ett litet tält, som ligger där regnvattnet flödar.

Det var bara i början som det distribuerades fri mat.

Ett gäng blåklädda ungdomar håller på att sopa och städa i en del av lägret. De tillhör en organisation som heter Jelé Haiti och som sponsras av rapparen och musikern Wyclef Jean.

– En av presidentkandidaterna har också skänkt pengar till lägret, fortsätter Richard. Men det är inga regelbundna bidrag.

Vad gör du om det uppstår våld? undrar vi. Till exempel mot någon kvinna?

Han pekar mot en plats på andra sidan torget.

– Det finns en polisstation där. Jag springer upp till den och larmar.

En mamma sitter på en stenbalustrad med ett spädbarn i armarna. Barnet har fula utslag på benen. Det har med vattnet att göra, hävdar Richard. Modern instämmer. Det var efter att hon tvättat barnet, som det fick utslagen.

Vi ska stöta på dessa symptom fler gånger innan vi får den mest sannolika förklaringen.

EFTERÅT BJUDER VI Richard på lunch på en intilliggande bar. Richard ber om en matlåda och sparar det allra mesta. Han har en bror i ett annat läger, som han vill dela med sig till. Han är bitter på den haitiska överklassen, som inte gör något för sitt folk. Han beskriver Haiti som ett rätt, kapitalistiskt system utan social rättvisa. Hans egen favorit i det kommande presidentvalet är Miranda Manigat, en av de två kvinnliga presidentkandidaterna.

– Hon verkar i alla fall vara hederlig, säger han.

Själv tycker han att den viktigaste frågan är att satsa på utbildning för de unga och utveckla skolsystemet. Han saknar riktiga yrkesskolor. Själv skulle han vilja utbilda sig till busschaufför, det yrke hans egen pappa hade, eller elektriker. Men han har inga pengar, och hans egna studier ligger

• Utslagen kommer av vattnet, hävdar mamman.

nera sedan jordbävningen.

VI HAR ETT uppdrag för Röda Korsets tidning i Sverige, Henry, och på eftermiddagen blir vi hämtade av den svenske volontären Christer Östmark från Eskilstuna. Internationella Röda Kors federationens läger ligger ett stycke ovanför flygplatsen och upptar en stor yta av småkuperad terräng. Här finns framförallt en massa fordon uppställda: vattentankbilar, slamtömningsfordon, ambulanser och pickuper. Själva högkvarteret är inrymt i en tvåvåningsbyggnad i grå betong. Runt omkring står rader av containrar som utgör kontor, och tält där personalen sover.

I lägret blir vi snart presenterade för Barbro Johansson, från Stockholm, som ska avlösa Christer. Matthew Cochra-ne från Australien är informationsansvarig.

– Av cirka 1200 läger jobbar vi med de nittio största, säger han. Knappt hälften av den totala vattendistributionen ligger på oss. Vi tömmer också toaletterna i flera läger. Men det här är en verksamhet som vi ska avveckla. Egentligen går vårt kontrakt ut vid årsskiftet. Vår målsättning är att det åtminstone inte ska fungera sämre än före jordbävningen.

Hur lösningen ser ut hinner vi inte diskutera utförligare vid detta första möte, men åtskilliga frågor tar form i våra huvuden. Matthew är tjänstvillig och tillmötesgående, och han medger att det finns en utbredd pessimism bland biståndsorganisationerna över den långsamma takten i återuppbyggnadsarbetet.

– Det är som att byta hjul på en personbil som fortfarande rullar, säger han. Men faktum är att samarbetet med de haitiska myndigheterna funkar allt bättre. Efter en sådan här katastrof ska man inte inbilla sig att allt går att återställa på några månader.

Mathilda Geysen från tyska Röda korset, arbetar med vatten och hygienfrågor. Hon har precis haft ett gäng haitis-

ka volontärer inne för drillning, för att de senare ska kunna gå ut i lägren och arbeta som coacher.

– Människorna i Haiti har ingen vana att bo i tält, säger hon. Nu har vi ett projekt i de sämst organiserade lägren för att höja beredskapen vid regn och oväder.

Den internationella handtvättardagen står för dörren, en kampanj Christer och Barbro är involverade i.

– Vi kan i alla fall skryta med en del framgång i arbetet, trots alla problem, säger Christer. Inga epidemier har ännu brutit ut i tältlägren. Vi försöker också ersätta en del av tälten med enkla trähus, fast där har vi stora problem med att hitta ledig mark.

Detta – vad som ska hända med tältlägren i framtiden – är något som redan upptar en stor del av mina egna och mina reskamraters tankar. När vi så småningom återvänder till St. Joseph för att äta middag blir det inte oväntat det givna samtalsämnet. Gisèle är upprörd över bristen på planering och perspektiv, inte minst hos biståndsorganisationerna. Och varför görs inte mer för att röja upp bland ruinerna och återuppbygga staden? Hon tycker att det borde kunna gå att anlägga nya stadsdelar utanför centrum, med eget, borrat vatten och en lokal infrastruktur.

Ja, varför har så lite skett, egentligen? En del pusselbitar ska falla på plats under vår resa, men några lättformulerade svar finns inte. Det i sin tur beror helt enkelt på att Haiti är Haiti.

8 oktober 2010

DET ÄR MENINGEN att vi ska följa med Christer och Barbro när de besöker två områden, Sainte-Marie och Place Jérémie. Vi har för en gångs skull hyrt en egen bil. Just nu pågår ett arbete med att samla in enkäter från några hundra invånare, som ska ge en klarare bild av behoven.

Men innan Christer och Barbro hunnit bli färdiga med sina förberedelser, sitter vi ner och pratar med Pentti Haatanen, chef för Finska Röda korsets mobila sjukvårdsteam. Dessa team åker runt i några olika tältläger och tar emot patienter.

Pentti är, precis som de flesta Röda korsmedarbetare vi träffar, mycket uppriktig i sina analyser och funderingar. Han har stor erfarenhet från andra länder, men har aldrig varit med om något som påminner om Haiti.

– Om jag tar Iran eller Pakistan som exempel på andra jordbävningsdrabbade områden: vi går in, jobbar med katastrofbistånd några månader och lämnar sedan över till de nationella myndigheterna. Det mesta börjar återgå till det normala. Nu har vi snart varit ett år i Haiti, och själv ser jag ingen bortre gräns. Jag är nästan helt säker på att om vi